

รองศาสตราจารย์ประพนธ์ เรืองณรงค์

บรรณารักษารวบรวมและดูแลก่อตั้ง

ปัจจุบันเป็นกรรมการจัดทำพจนานุกรม

ศัพท์วรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ ราชบัณฑิตยสถาน

เสน่ห์กลอนโนราเดิม

โนราเดิม เมืองตรัง ถึงแก่กรรมมาตั้งแต่ปี 2514 ถึงล่วงเลยมาไม่ต่ำกว่า 40 ปีแล้ว แต่ชื่อเสียงของโนราเดมยังคงอยู่ วงการศิลปะพื้นบ้านภาคใต้ยังพูดถึงโนราท่านนี้อยู่เสมอ ความเด่นดังของโนราเดมคือความเปรี๊ยะปราด เลิศปฏิภาณการขับกลอนสด ชาวใต้เรียกว่า “กลอนมุดโต” ซึ่งหลังไหลออกมาด้วยโวหารคมคาย เด็ดขาด ฉาดฉาน ถึงจิตใจผู้ชม

เสน่ห์กลอนของโนราเดมดั่งมนตรา สามารถสะกดผู้ชมหน้าโรงจำนวน มากมหาศาลให้เงิบสงบ ตั้งใจฟังตั้งแต่ต้นจนจบ ยิ่งได้ขับกลอนคู่กับ “พรานแมง” โนราคู่ชาด้วยแล้ว ก่อให้เกิดความเพลิดเพลินเรียกเสียงหัวเราะให้ครื้นเครง

การเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งเกี่ยวกับ
โนราเดิม คือ จากราชากลอนสดยากจะหาโนรา
โรงใดเทียบ โนราเดิมจึงกล้ำถอดเครื่องทรง
โนราแบบดั้งเดิมออกและสวมชุดสากลแทน
โนราเดิมก็ทำได้สำเร็จ ถึงแม้มีโนราบางโรง
เลียนแบบก็ไม่ใช่ยอมรับ เพราะโนราโรงนั้น
มิได้เชี่ยวชาญกลอนสด เป็นผลให้วงการโนรา
เสื่อมลง บางโรงเบนเข็มเป็นนักร้องลูกทุ่งแทน

การเปลี่ยนแปลงชุดโนรา รวมทั้งการไม่ขับ
บทแบบโนราดั้งเดิม เช่น การขับบทสี่โตและผัน
หน้าซึ่งเรียกว่าโนราท่าบท โนราเดิมให้เหตุผลว่า

“แบบโบราณผมไม่ร่าอย่างซ้ำซาก
คนส่วนมากเขาเห็นเป็นหลักฐาน
เพราะชีวิตของโนรามานมนาน
นับประมาณไม่น้อยहार้อยปี
แต่โนราสมัยเก่าเขาต้องว่า
ถ้าไม่ว่าผันหน้าว่าทำสี่
โลกหมุนเวียนมันเปลี่ยนมาทุกที
สมัยนี้โนราแปลงสากล”

“ไม่เล่นสี่โตไม่โซ้ผันหน้า
เดี๋ยวเด็กมันด่าฉันเล่นลำหลัง
คุณงามความดีในโนราเดิมเมืองตรัง
พ่อแม่เคยฟังมาตั้งหลายปี”

“ไม่ทำสี่โตฉันไม่โซ้บท
จะเล่นกลอนสดฟังให้หมดเถิดหนา
มโนห์ราสมัยเก่าเรามากว่า
เล่นผันหน้าสี่โตเป็นโนราเก่า”

บทความ “เสน่ห์กลอนโนราเดิม” นี้
ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นว่า โนราเดิมมีศิลปะการ

ใช้ภาษาอย่างไรจึงจับใจผู้ชมและผู้ฟัง ดังจะ
เสนอประเด็นและตัวอย่างบางบทตอนจาก
หนังสือ “โนราเดิม เมืองตรัง” จัดทำโดย
วรารักษ์ นุ่นแก้ว ทายาทโนราเดิม

ใช้คำคมการมกวี

จากบทขับที่โนราเดิมแต่งให้โนราถาวร
สุขเกษม น้องชายโนราหนูรินและโนราหนูวาด
หรือน้องภรรยาโนราเดิม ตอนหนึ่งกล่าวถึง
หนังสือ “ยศกิต” ซึ่งวรรณคดีไทยเรียกว่า “ศิริ
วิบุลยคติ” ว่าด้วยกลบทต่างๆ ภาวนามาแต่งเป็น
นิทานดำเนินเรื่องด้วยกลอนกลบท โนราเดิม
คงได้อ่านและศึกษาทำนองเดียวกับนายโรง
โนราและนายหนังตะลุงในอดีต และนำมาบอก
เล่าถึงหนังสือดังกล่าวไว้ในบทกลอนที่แต่งให้
โนราถาวร ดังนี้

“นายถาวรว่าไปแต่ยังไม่ดี
เพราะถาวรนี้กำลังฟิด
ในทางกลบทยศกิต
ถาวรฟิดไปมั่งซึ้งเกิดนาย”

บทกลอนโนราเดิมจึงมีคำคมการมกวีเชิง
กลบทแพรวพราวดังตัวอย่างต่อไปนี้

- (1) หน้าฉากทองยืนมองแล
หน้าฉากแพรยืนแลลับ
มายืนผันหน้า
มือขัดทำปากต้องขับ
ยืนประดิษฐ์คิดมาประดับ
ขับให้ดังฟังให้เด่น
ไหวพิน้องทุกท่าน
ที่ได้ผ่านมามองเห็น

- (2)   นั่งให้แค่แลให้รู้ผมผู้ขับ
          วรารับคืนนี้ดีเพียงไหน
          ตาสาวดู หุสาวฟังให้ตั้งใจ
          แต่อย่าไปนินทาผมถาวร
- (3)   ป่าวหยับมาลักนิต สาวชิตมาหน่อย
          ฟังถ้อยวรมั่งฟังเกิดสาว
- (4)   ดาวก็เคลื่อนเดือนก็คล้อยลอยอากาศ
          ปักษชาติเคียงคู่ได้สู่สม
          น้ำค้างบัดพัดป้องละอองลม
          ลงมาพรมถูกต้องดอกมาลี
- (5)   สิ่งที่ดำไม่ใช่ทำว่าย้อมแดง
          ถ้าของแปลงคุณก็รู้ว่าของปลอม
- (6)   แสงเทียนขึ้นไปทับกับแสงดาว
          ดูแพรวพราวเรียบร้อยจะรำลอยโฉม

ที่เป็นเสน่ห์ทางภาษาอย่างหนึ่ง คือการใช้
ภาษาถิ่นได้ได้อย่างเหมาะสมและน่าฟัง ดัง
ตัวอย่าง

- (1)   คนเฒ่านั่งเรียด
          เด็กเอียดนั่งข้าง
          เป็นวรรคเป็นวาง
          นั่งข้างผู้ใหญ่

คำว่า “เรียด” เป็นคำวิเศษณ์ หมายถึง ชิด,
แน่น, แนบสนิท คนเฒ่านั่งติดพื้นเพื่อชมโนรา
ส่วนคำว่า “เอียด” หมายถึง เล็ก ๆ ความหมาย
ทำนองนี้นอกจากคำว่าเอียดแล้ว ยังมีคำว่า
“น้ย” “หิด” เป็นต้น

- (2) ถ้าหลานไม่เลิกอย่ารีบเฟ้อกลับ
กอดเด็กให้ขับให้หลับพลาง ๆ

หากเด็กยังไม่เลิกชมโนรา พ่อแม่ก็อย่ารีบ
กลับบ้าน ถ้าเด็กนอนหลับและพ่อแม่ต้องการ
ชมโนราต่อไปอีกก็กอดเด็กให้ขับ “ขับ” หมายถึง
ถึง กระชับมันคงนั่นเอง

- (3) วงสงสารคนเฒ่าสงสารคนแก่
คว่ำบอกย่นมาแลแต่หัวค่ำ
แม่แก่เปรี้ยวปากย่นหมากสักคำ
พี่เต็มไม่เลิกรำแม่ก็อย่ากลับ

“บอกย่น” หมายถึง ตะบันหมาก อุปกรณ์
สำคัญสำหรับผู้เฒ่าชอบกินหมากสมัยนั้น

การกล่าวบทกลอนเกี่ยวกับผู้ชมหน้าโรง
เป็นวิธีการเชิงจิตวิทยาของโนราเต็มเพื่อชักทาย
ผู้ชมอย่างเป็นกันเอง

เสน่ห์ทกลอนของโนราเต็มอีกประการหนึ่ง
คือการสร้างความขัดแย้งในการขับกลอนโต้ตอบ
กัน เพื่อให้เกิดรสชาติน่าฟังและน่าติดตาม
ดังตัวอย่างกลอนโต้ตอบระหว่าง “โนราหนูวิน”
(พี่) กับ “โนราหนูวาด” (น้อง) ซึ่งส่วนใหญ่โนรา
เต็มแต่งบทไว้ก่อนแล้ว

หนูวิน : มึงไม่ต้องใช้ มึงไม่ใช่ตัวปราชญ์

หนูวาด : นี่แหละตัวเด็ดขาด หนูหนูวาดอยู่
คอน (คอน = นครศรีธรรมราช)

หนูวิน : มึงอย่ามาเอ็ด เพราะกูเกิดมาก่อน
(เอ็ด = กำเริบ, เหลิง)

หนูวาด : มึงอย่ามาวอน ถึงมึงสอนวาด
ไม่ฟัง (วอน = รนหาที่)

หนูวิน : ให้พี่ห้ามหลายหน จะอายคนที่หลัง

หนูวาด : อย่าพูดซังกั๊ว กูก็ยังปัญญา
(ซังกั๊ว = ดื้อ, เกกมะเหรก)

หนูวิน : มึงรำตัวแข็ง แสดงยังไม่เก่ง

หนูวาด : ออกเวยไม่ दें เหมือนของหมัน
(หมัน = มัน)

ฯลฯ

เมื่อโนราเต็มขับกลอนโต้ตอบกับพรา
แมง ใช้วิธีการขัดแย้งต่างกัน คือเสนอเนื้อหา
ไปคนละเรื่อง คนละทาง ทำให้ผู้ชมสนุกสนาน
ติดตามฟังไปจนจบ ดังตัวอย่าง

เต็ม : โนราต้องรำ หลอดคำหลอดรุ่ง
(หลอด = ตลอด)

แมง : ออกจากเมืองลุง ฟุ่งกลับมาสงขลา

เต็ม : นาไร่ไม่ทำ เพราะเต็มรำโนรา

แมง : ออกจากสงขลากลับมาเมืองลุง

เต็ม : ฟังแลตะน้อง เสียงกลองดังตุง ๆ

แมง : แข่งจากเมืองลุง ฟุ่งกลับมาสงขลา

ฯลฯ

โนราเต็มคงอ่านหรือฟังบทกลอนที่ผู้แต่ง
ใช้คำบาลี สันสกฤต และคำดังกล่าวนี้ยังรู้รุ่มร่วม
ด้วยการลงวิภัติปัจจัยอย่างไวยากรณ์ของเขา
นายหนังตะลุงหรือนายโรงโนรามักนำมาใช้
บางท่านบอกว่าดูขลังดี ชาวบ้านอาจเดาความ
หมายได้บ้าง ดังตัวอย่างเสนอเพียงบางวรรค
บางตอน ดังนี้

- (1) อำเภอสีกาเนาพนัสจังหวัดตรัง
นิคมังหมู่สี่ที่อาศัย

“นิคามัง” คือ “นิคาม” หรือ “นิคม” หมายถึง
ถึงหมู่บ้านหรือชุมชน

(2) ชื่อที่ตั้งหรือว่าโนราตั้ง
ปิตุ้มรักเหลือสืบเชื้อสาย
“ปิตุ้มัง” คือ “ปิตุมาตุ” (ตัดคำ-ตุ) หมายถึง
พ่อแม่

(3) เพราะนายเคียงน้องชายเป็นไข้ดัง
พ่อตกลงพาดณะกลับคาเม
“คาเม” คือ “คาม” หมายถึง บ้าน, ที่อยู่

(4) กีฬากรรมาทำไว้หลายชนิด
เที่ยวทุกทิศคาเมศตพิเศษศูนย์
“คาเมศ” คือ “คาม”-ศ เข้าลิลิต หมายถึง
บ้าน, ที่อยู่

บางคำเสมือนเป็นคำบาลีลงวิภัติปัจจัย
แต่แท้จริงแล้วเป็นคำพื้นๆ ชาวบ้านรู้จักดีโนรา
เดิมนำมาขับเป็นคำพวน เช่น

นั่งผันพัศตร์ข้างทักษิณ
วาดกับวินนังผืนหน้า
เราเฝ้าเป็นนาโร
เรื่องปิโสอย่าเอามาว่า
“นาโร” คือ โнора เป็นคำพวน
“ปิโส” คือ อิติปิโส คำบาลีจากบท
สวดมนตร์

คำบาลีบางคำไม่เพียงโนราเดิมนั้น
ศิลปินพื้นบ้านภาคใต้อื่นๆ ไม่ว่าหนังตะลุงหรือ
โนรา มักใช้ไม่ตรงความหมายเดิม นั่นคือคำว่า
“กามัย” ซึ่งความจริงคือ “กาม” หมายถึงความ
ใคร่ แต่ศิลปินดังกล่าวหมายถึงร่างกายดังกลอน
โนราเดิม

หนึ่งอาหารสองเสื่อผ้าปิดกามัย
สามยาแก้โรคภัยจะเกิดมา

โนราเด็ม เมืองตรัง (นายเด็ม อ่องเซ่ง)

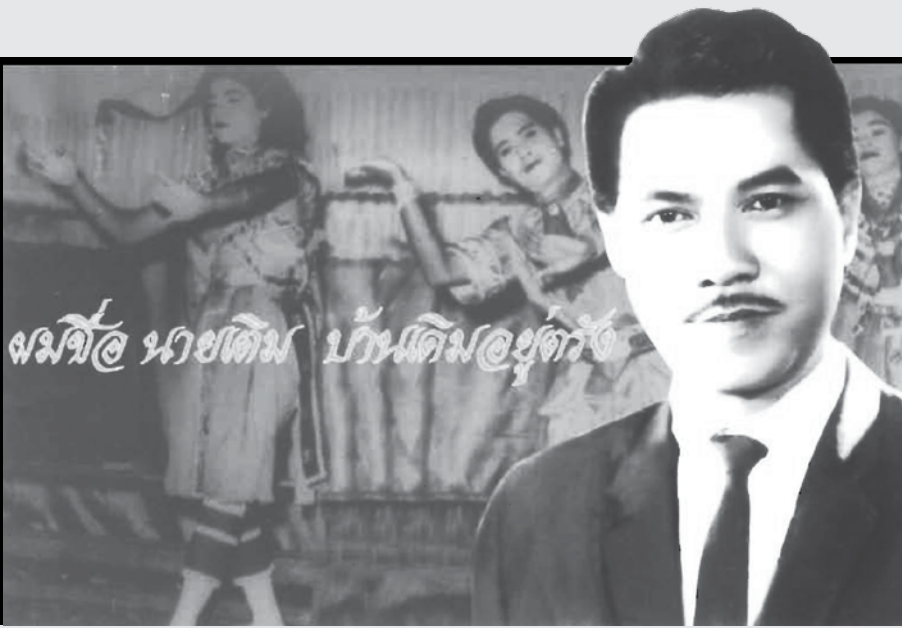
เสน่ห์กลอนโนราเด็มอีกอย่างหนึ่งคือ
ความเปรียบเทียบ หรือความหมายเปรียบเทียบ
ซึ่งให้ความคิดและความน่าสนใจ ไม่กล่าว
ออกมาดาดๆ ดังตัวอย่าง

(1) เสียปากตูสามบาทญาตืออย่าดายของ
(ปากตู = ประตู)
หนูคาบเข้าช่องเสียมากหว่า
(ดายของ = เสียดาย)
(ช่อง = ซอก)
(หว่า = กว้าง)

(2) โนราเด็มเฒ่าแก่แลชั่วครว
มะพร้าวกินมันหรือกขวิญใจ

(3) ให้เกิดมีรายได้ดังสายฝน
ด้วยกุศลผลบุญวาสนา

(4) จะรำจะเต้นเล่นโนรา
ใครนินทาเด็มมั่งก็ซึ้งหัว

(ซังหัว = ซ่างหัวมัน)

เป็นเนื้อทองหรือมองเห็นเป็นเนื้อแก้ว

(แก้ว = ตะกั่ว)

ไอ้ดีชั่วไม่ต้องเล่าคนเข้าใจ

(5) ไม่ใช่ผมอดนอนแกล้งยอแสง

ไอ้ไหนดหน้าแดง แหงแล้วขวิด

(ไอ้ไหนดแดง = ชื่อวัวชน)

เราเค็มเขาเค็มกันเต็มฤทธิ์

คราวนี้ได้ต่อติดต้องพิตจัง

(6) เสียงของเต็มดึก ๆ ไม่ค่อยกึกก้อง

เต็มมันเหลือน้ำทองแต่ไก่อ้มสองขน

(เหลือน้ำทอง = เรียกไก่ชนชั้นดีมีสีเหลือน
ทองขนตามตัวสีดำ)

รักษาไว้จะสมลูกแต่ยังถูกชน

จะต้องทนต่อสู้ด้วยกันลง

(ไก่อ้มสองขน = ไก่ 2 ปี ชาวใต้เรียก
อายุไก่ชนว่า "ขน")

(สมลูก = ผสมพันธุ์เพื่อมีลูก)

ในราเต็มนำความหมายเปรียบเทียบไปจับ

บทกลอนในเชิงสอนใจให้คติชีวิตอย่างน่าฟัง เช่น

(1) หงส์ก็หงส์พงศ์เผ่ากาก็กา

อยู่ยอตนอย่าอย่าให้ไปเยี่ยมเทียมยอดยาง

ดูอาวาสอาจจะรู้ดูวิหาร

คชสารถ้าจะรู้ต้องดูหาง

เห็นแต่แม่แลลดตลอดนาง

มองดูช้างเท่าหมูจะรู้อะไร

เพราะวาทีกกล่าวส่อชาวชาติ

มารยาทส่อสกุลประยูรไฉน

ให้ศีลธรรมประจำไว้เฝ้าภายใน

ตัวเป็นไก่ใจเป็นกาเขาว่าไม่ดี

(2) ปากเป็นเอกเลขเป็นโทโบราณว่า

น้ำผึ้งเรือเสือพืงป่าอชฌมาสัย

อาชีพต่ำ ๆ เล่นรำกันไป

เพราะหัวใจ "เต็ม" รักเล่นเป็นนักเลง

ครั้งเราเล่นโนราถ้าไม่หารายได้

เหมือนคนเล่นไพ่แต่ไม่มีเพลง

ไม่สร้างครอบครวให้ตัวเอง

เที่ยงเล้งเต้งเหมือนเรือลอยไม่หรอยแรง

เหมือนคนเล่นไฟแต่ไม่มีเพลิง-“เพลง”
หมายถึง ลักษณะการผสมไฟที่มีดอกเดียวกัน
(การเล่นไฟผ่องไทย)

- (3) นินทาเกลเหมือนเทนน้ำ
ไม่ชอกช้ำเหมือนเอามิดเข้ากริดผา
แต่รูปสมมติของพระศาสดา
จะพ้นความนินทาหาไม่มี
โนราเดิม วิน วาด ไม่พลาดแล้ว
ไม่ใช่แมวตัวปลอมจับมาย้อมสี
แต่แรกโนราเดิมเริ่มซื้อดี
อยู่ธานีแนวพนัสจังหวัดตรัง

เสน่ห์กลอนโนราเดิมประการสุดท้ายของ
บทความนี้คือบทชื่นชมความงามของธรรมชาติ
ผลงานแ่งคิดหรือสะท้อนความรู้สึกลอยอย่างน่าฟัง
ความละเอียดละไมในการใช้คำ ก่อให้เกิดความ
ไพเราะ ดังตัวอย่าง

- (1) ระรินขึ้นจั่วทุกค่ำเช้า
พระธรรมเจ้าแจ่มกระจ่างสว่างไสว
น้ำค้างพรหมลมว่าวหนาวหัวใจ
น้ำค้างพรหมชมไพรหนาวในทรวง
หม่อมมรรธน์เร่หาเกษตร
เที่ยวเร่ร่อนแอบตัวตามบัวหลวง
ศศิธรอยู่กลางสว่างดวง
ชนทั้งปวงแจ่มแจ้งเห็นแสงจันทร์
- (2) มัชฌิมาราตรีทวิหนาว
น้ำค้างพรหมลมมาพฤกษาวาว
น้ำค้างพรพรพวยพร้อยลอยวับแววม
แม่ยอดอาลัยใจศิลป์ถวิลถึง

พี่คำนึงถึงจอมขวัญตั้งแต่จันทร์แจ่ม
ดาราเอยเคยพร้อมมาช่อมแซม
เคยวับแววมวับประดับจันทร์

นอกจากชมธรรมชาติดังกล่าวแล้ว การ
ชมเส้นทางที่โนราเดิมนำคณะสัญจรไปแสดง ณ
ท้องถิ่นต่าง ๆ ก็นำมาขับเป็นบทกลอน ดัง
ตัวอย่างชมเส้นทางบนเขาบรรทัด ตรัง-พัทลุง
ซึ่งเป็นเส้นทางภูเขาเขียว ชาวบ้านเรียก “เขา
พับผ้า” โนราเดิมได้พรรณนาภาพภูเขาไว้อย่าง
น่าสนใจ ดังนี้

ตัวรอยนดิ่งขึ้นบนเขาบรรทัด
แนวพนัสเนาพนาภูผาเผย
เป็นทางชอกตรอกโตรกชะโงกเงย
คดเคี้ยวเคยไปมาอย่างน่ากลัว
ที่สูงต่ำล้าลึกละลานแลบ
เอี้ยวอิงแอบเหวห้องสยของหัว
ลาดเลี้ยวลดคดคู้้อยู่รอบตัว
เป็นเว้งว่าคร่ำมัวตลอดทาง
มีหักหินแตกหินแตกร่อน
หินสลับซับซ้อนก้อนห่างห่าง
มีหินขาวหินเขียวหินเบี้ยวบาง
ดูเว้งว่างล้วนแต่หินก้อนศิลา...

“เสน่ห์กลอนโนราเดิม” ผู้เขียนนำเสนอ
และยกตัวอย่างในบางแห่งบางมุมเนื่องจากเวลา
จำกัดเพื่อให้ทันงานมุขิตาคารวะโนราเดิม
เมืองตรัง ระหว่างวันที่ 25-26 มกราคม 2555
หวังว่าบทความนี้คงเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจ
บทกลอนของโนราเดิม และคงช่วยกันศึกษา
และวิเคราะห์ให้ก้าวหน้าต่อไป